

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Пилинського Михайла Ярославовича
«Концепт СВОБОДА в художній літературі США і України»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 Гуманітарні науки
за спеціальністю 035 Філологія**

Актуальність теми дослідження. Рецензована робота присвячена актуальній науковій проблемі і зумовлена багатовимірністю концепту СВОБОДА в його суспільно-політичному осмисленні в межах літературознавчого дискурсу. У зв'язку з численними дефініціями, поняття свободи є джерелом широкого спектра інтерпретацій, що ускладнює його рецепцію сучасним читачем. Проведення асинхронного компаративного аналізу реалізації концепту СВОБОДА у двох національних літературах періоду боротьби за незалежність дозволяє виявити специфіку його функціонування та семантичні моделі, притаманні кожній із них.

У контексті повномасштабної війни Росії проти України, що ставить під загрозу існування української нації та держави, значення концепту СВОБОДА посилюється, адже саме він визначає ідейні орієнтири та потенційну модель суспільного устрою в умовах збереження державності. Аналіз цього концепту в художньому тексті є інструментом осмислення сучасної ситуації та дає змогу сформулювати уявлення про майбутнє, за яке ведеться боротьба.

Таким чином, запропоноване дослідження є актуальним як із теоретичного, так і з прикладного погляду. Питання громадянської свободи набуває статусу одного з ключових у суспільному житті, а вивчення її художньої репрезентації дозволяє окреслити специфіку світоглядних орієнтирів, характерних для українського соціуму останніх десятиліть.

Зв'язок роботи з науковою темою кафедри/факультету. Дисертацію виконано відповідно до наукової теми кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства, кафедри світової літератури Факультету української філології, культури і мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка «Типологія ідентичностей у художньому і критичному дискурсах» (державної реєстрації номер 0117U005200).

Мета дослідження: обґрунтувати семантику та засоби художньої реалізації концепту СВОБОДА в поезії, з'ясувати типологічні та індивідуально-авторські особливості вираження поняття свободи в ліричних творах США та України, написаних під час воєн за незалежність (1765 – 1783/1812 – 1815 і 2014 – 2024 відповідно).

Завдання дослідження: 1. обґрунтувати теоретичні позиції концепту СВОБОДА і його термінологію; 2. розкрити значення «свободи», що побутує у ранньоамериканській і українській картинах світу; 3. оприятити репрезентації концепту СВОБОДА в його громадянському інваріанті на прикладі обраних текстів, визначивши його філософсько-ціннісні орієнтири та поетологічні маркери; 4. охарактеризувати проблематику «свободи», зокрема суспільно-політичної, у поетичних текстах американської доби війни за незалежність порівняно з літературою українських письменників сучасності.

Об'єкт дослідження: корпус патріотичної лірики доби Американської революції (1775 – 1783 рр.) та Англо-американської війни 1812 – 1815 рр., зокрема лірика Френсіса Гопкінсона, Джона Трамбула, Філіпа Френо; сучасна українська воєнна лірика Бориса Гуменюка, Павла Вишебаби, Артура Дроня, Анатолія Дністрового, Ярини Черногуз, Павла Коробчука, Дмитра Лазуткіна, Василя Махна, Юлії Мусаковської, Мар'яни Савки тощо.

Предмет дослідження: художні репрезентації концепту СВОБОДА в його громадянському вимірі в поетичних текстах періодів воєн за незалежність – Американської революції (1775 – 1783 рр.) та Війни 1812 року (1812 – 1815 рр.) і сучасної російсько-української війни (2014 – дотепер).

Матеріал дослідження становлять корпус патріотичної лірики доби Американської революції (1775 – 1783 рр.) та Англо-американської війни 1812 – 1815 рр., зокрема лірика Френсіса Гопкінсона, Джона Трамбула, Філіпа Френо; сучасна українська воєнна лірика Бориса Гуменюка, Павла Вишебаби, Артура Дроня, Анатолія Дністрового, Ярини Черногуз, Павла Коробчука, Дмитра Лазуткіна, Василя Махна, Юлії Мусаковської, Мар'яни Савки тощо.

Теоретико-методологічну основу роботи становлять ідеї та концепції, представлені у працях зарубіжних і українських дослідників. В осмисленні проблеми суспільно-політичної свободи спираємось на 1) літературознавчі праці Джуліана Абернетті, Саквана Берковича, Філіпа Бойнтонна, Коліна Веллса, Джорджа Гастінгса, Джона Говарда, Семюеля Кнапа, Джона Меткалфа, Френка Мура, Альфонсо Ньюкамера, Мері Остін, Уолтера Хінчмана, Валерії Белінської, Олександри Задорожної, Антоніни Колодій, Тетяни Рязанцевої, Тетяни Шестопалової; 2) праці із компаративістики та постколоніальних студій Василя Будного, Миколи Ільницького, Стівена Тотоші де Зепетнека, Девіда Мура, Дмитра Наливайка, Марка Павлишина, Зігберта Прауера, Генрі Ремака, Ентоні Торлбі, Мирослава Шкандрія, Романа Шпорлюка.

Використані **методи дослідження** відповідають його меті та завданням. Для реалізації поставленої мети й розв'язання окреслених завдань застосовано порівняльно-історичний метод дослідження, який уможливив розгляд еволюції ідей і теорій з урахуванням конкретно-історичних умов їх народження й розвитку. Складна та багаторівнева еволюція проблеми свободи вимагала застосування комплексного підходу. Інтертекстуальний підхід був використаний для вияву міжтекстових зв'язків аналізованих творів. Залучено синхронний і діахронний аспекти аналізу концепту СВОБОДА та дослідницьку оптику постколоніальних студій щодо питань, пов'язаних зі специфікою національної й особистісної ідентичностей. У дослідженні застосовано прийом контекстуального аналізу, що дозволив врахувати історичний, соціальний та суспільно-політичний контекст створення досліджуваних творів. Це допомогло висвітлити, як концепт СВОБОДА відображено у воєнній ліриці США та України, які чинники впливали на його формування в різних історико-філософських та літературних традиціях.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що уперше в українському літературознавстві здійснено аналіз концепту СВОБОДА в ранньоамериканській патріотичній ліриці та сучасній українській воєнній ліриці. Здійснено компаративний аналіз концепту СВОБОДА на матеріалі сучасної української воєнної лірики та ранньоамериканської патріотичної

лірики. З'ясовано значення свободи, характерне для української та ранньоамериканської картин світу. Виявлено репрезентації концепту СВОБОДА в його громадянському інваріанті. Окреслено філософсько-ціннісні орієнтири й визначено поетологічні маркери обраного концепту. Схарактеризовано проблематику свободи (зокрема суспільно-політичної) в поетичних текстах американської доби війни за незалежність порівняно з літературою українських письменників сучасності.

Теоретичне значення результатів дисертації полягає у поглибленні розуміння еволюції концепту СВОБОДА в літературному контексті, розкриваючи його семантичні та поетологічні особливості через компаративний аналіз американської та української літературної традиції, що збагачує методологічну базу порівняльного літературознавства; 2) праця відкриває перспективи для міждисциплінарних досліджень, поєднуючи літературознавство з філософією та політичною теорією; 3) результати створюють теоретичний фундамент для подальшого аналізу концепту СВОБОДА у ширшому культурному та історичному контексті, включаючи можливість його застосування до інших літературних жанрів чи національних наративів.

Практичне значення результатів дисертації полягатиме в тому що його результати можуть використовуватися при викладанні курсів історії американської літератури, історії української літератури, теорії літератури, порівняльного літературознавства; за матеріалами праці можна створити спецкурс з викладання української чи/та американської літератури. Результати розвідки можуть стати корисними при укладанні навчальних і методичних матеріалів із відповідних дисциплін, підготовці магістерських і бакалаврських досліджень, а також при формулюванні рекомендацій для освітян щодо виховання свідомих, відповідальних і патріотичних громадян через призму літературної спадщини та ідеї свободи.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (2021 – 2025 рр.). Результати дослідження було оприлюднено під час виступів на конференціях: IX Міжнародній науково-практичній конференції «An Integrated Approach to Science Modernization: Methods, Models and Multidisciplinarity» (21 березня 2025 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, здобувачів та молодих учених «Нові тенденції у перекладознавстві, філології та лінгводидактиці у контексті глобалізаційних процесів» (7 листопада 2024 р.); Третій Міжнародній науковій конференції «Аргументи сучасної філології: свобода та безпека» (Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 6 – 7 квітня 2023 р.); Всеукраїнській (з міжнародною участю) науковій онлайн-конференції «Літературний процес: від нації колонізованої до нації-переможця» (Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 28 квітня 2023 р.); онлайн-конференції «Актуальні проблеми романської та германської філології» (Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 7 грудня 2023 р.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження відображено у шістьох одноосібних наукових статтях. Із них 3 – у фахових виданнях України,

2 – публікації, у яких додатково висвітлено результати дисертації, 1 – тези. Наукові результати дисертації повною мірою висвітлено в наукових публікаціях.

Наукові статті, опубліковані у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України

1. Пилинський, М. (2024). Концепт політичної свободи у воєнній ліриці: порівняння української поезії сучасної війни з американською лірикою часів революційних війн. Літературний процес: методологія, імена, тенденції, (24), 74–84. <https://doi.org/10.28925/2412-2475.2024.24.7>
2. Пилинський, М. Я. (2024). Огляд американської революційної поезії. Наукові записки. Серія: Філологічні науки, (209), 276–284. <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-209-42>
3. Пилинський, М. (2024). Політичний аспект концепту СВОБОДА у творчості Павла Вишебаби. Синопис: текст, контекст, медіа, 30(1), 9–14. <https://doi.org/10.28925/2311-259x.2024.1.2>

Публікації, у яких додатково висвітлено наукові результати дисертації

1. Pylynskyi, M. (2025). Thomas Paine's The Liberty Tree A Poetic Manifestation of Revolutionary Liberty. Grail of Science, (50), 624–632, <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.21.03.2025.077>
2. Пилинський, М. (2022). Ordered Liberty in Borys Humeniuk's Texts. Літературний процес: методологія, імена, тенденції, (20), 51–58. <https://doi.org/10.28925/2412-2475.2022.20.7>
3. Пилинський М. Я. (2023). Концепт СВОБОДА в українців та московитів (на прикладі творів Миколи Костомарова). III Міжнародна наукова конференція «Аргументи сучасної філології: свобода та безпека». Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7817133>

Особистий внесок здобувача. Робота є самостійною розробкою нової теоретичної проблеми, першою українською науковою розвідкою, присвяченою дослідженню концепту СВОБОДА в ранньоамериканській патріотичній ліриці та сучасній українській воєнній ліриці. У дисертації висвітлено власну концепцію та ідеї автора, що дозволили розв'язати поставлені завдання. Робота містить теоретичні та методичні положення, висновки, сформульовані здобувачем особисто, характеризується доречними покликаннями на відповідні джерела, ретельно дібраними основною та дотичною до праці науковою літературою. Використані в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для унаочнення релевантності ідей здобувача.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, кожен із яких містить по два підрозділи та висновки до розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (229 позицій, з-поміж яких 106 – іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації становить 242 сторінок, з яких 222 сторінки – основний текст, що відповідає вимогам, встановленим освітньо-науковою програмою Університету Грінченка «Філологія».

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури.

Дотримання здобувачем академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях, в яких висвітлено наукові результати дисертації. На підставі вивчення тексту дисертації і наукових публікацій, результатів автоматизованої перевірки на плагіат та їх експертної оцінки, встановлено, що дисертація і наукові публікації виконані самостійно, не містять академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації, самоплагіату. Усі використані здобувачем у тексті дисертації власні наукові праці без посилання на ці праці були попередньо опубліковані з метою висвітлення в них основних наукових результатів дисертації та вказані в анотації дисертації.

Відповідність змісту дисертації галузі знань та спеціальності. Зміст дисертації відповідає галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 035 Філологія.

Рішення.

1. Дисертація Пилинського Михайла Ярославовича «Концепт СВОБОДА в художній літературі США і України», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія, є завершеною, самостійною роботою, що містить науково обґрунтовані результати, актуальність, наукову новизну, теоретичне та практичне значення і відповідає п. 6–9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України від 03.02.2017 за № 155/30023.

2. Дисертацію Пилинського Михайла Ярославовича та наукові публікації, в яких висвітлено наукові результати дисертації, виконано на належному науковому рівні з дотриманням академічної доброчесності.

3. Пилинський Михайло Ярославович на високому рівні оволодів науковою методологією, набув теоретичних знань, відповідних умінь, навичок і компетентностей. Здобувач вільно володіє матеріалом.

4. Рекомендувати дисертацію Пилинського Михайла Ярославовича на тему «Концепт СВОБОДА в художній літературі США і України» до публічного захисту в разовій спеціалізованій вчентій раді для присудження М. Я. Пилинському ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Голова –

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української літератури,
компаративістики і грінченкознавства
Факультету української філології,
культури і мистецтва
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

Олена БРОВКО